

เรื่อง กลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนและสังคม : หมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตกคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

รายละเอียด

บทนำ

กะเหรี่ยง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง เดิมอาศัยอยู่แถบบริเวณต้นแม่น้ำสาละวินของพม่า ต่อมาได้อพยพเข้าสู่ประเทศพม่าและประเทศไทย มีภาษาพูดเรียกว่า ภาษากะเหรี่ยง อยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต ชาวกะเหรี่ยงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวหลายอย่าง นอกเหนือจากภาษาพูดแล้ว ยังมีการแต่งกาย ศิลปะการแสดง และประเพณีต่างๆ หนึ่งใน คำว่า “กะเหรี่ยง” นั้น บางท่านถือว่าเป็นคำไม่เหมาะสม เป็นการเรียกด้วยความดูถูก แต่ชาวกะเหรี่ยงในบางชุมชน ก็แนะนำตัวเองว่า กะเหรี่ยง มิได้เห็นเป็นคำไม่เหมาะสมหรือดูถูก ทั้งนี้ความรู้สึกดังกล่าว ยังขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้เรียกด้วย (โสภา เรือนแก้ว, ม.ป.ป.) อย่างไรก็ตามคนล้านนาและคนทางภาคตะวันตกมักเรียกกะเหรี่ยงว่า “ยาง” พม่าเรียกว่า “กะยิ่น” ฝรั่งเศสเรียกว่า “กะเรน” (บางที่เขียนว่า กะเร็น) แต่พม่าจะออกเสียง ร เป็น ย แต่คำว่า กะเหรี่ยง กะเรน หรือ กะยิ่น ก็เป็นคำที่พวกเขาไม่ชอบนัก สังเกตได้จากเมื่อครั้งพม่าได้รับเอกราช พวกเขาได้ตั้งชื่อรัฐของตนเองว่า “กะยา” แปลว่า “คน” (จิตร ภูมิศักดิ์, 2544, หน้า 79-280) ดังนั้นคนในปัจจุบันจึงนิยมเรียกกะเหรี่ยงว่า “ปกากะญอ” แทน แต่หากศึกษากันไปแล้วกลับพบว่า

กลุ่มชาติพันธุ์ที่เดิมนักมานุษยวิทยาเห็นว่าควรจัดอยู่ในกลุ่มของกะเหรี่ยงกลับไม่ได้เรียกตัวเองว่ากะเหรี่ยงแต่อย่างใด กลับเรียกเป็นชื่ออื่น กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกเรียกว่ากะเหรี่ยงมีหลายกลุ่มแตกต่างกันไป โดยใหญ่ๆ แบ่งได้ 4 ประเภท ได้แก่ ปกาเกอญอ (สกอ) เป็นกลุ่มที่มีประชากรมากที่สุด โพล (โป) ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และลำพูน ตองสู (ปะโอ) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน และคะยา (ปะเว) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนและสังคม

บริเวณพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรส่วนที่เป็นที่ราบลุ่มของปากฝั่งแม่น้ำปิงเป็นที่ราบติดต่อกับที่ราบลุ่มแม่น้ำยมและแม่น้ำน่าน และสามารถติดต่อเลยไปถึงที่ราบลุ่มแม่น้ำป่าสักในจังหวัดเพชรบูรณ์ลงมา ขณะเดียวกันทางทิศเหนือและทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ที่เป็นภูเขา ที่ราบในท้องที่จังหวัดกำแพงเพชรจึงเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงที่อยู่ทางเหนือสุดที่มีความเหมาะสมในการตั้งชุมชนในสมัยโบราณ และยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และทรัพยากรทางธรรมชาติ ประชากรในพื้นที่ประกอบด้วยคนพื้นราบและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ปกาเกอญอ ม้ง ลีซอ ไทยทรงดำ รวมทั้งการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนอีสาน และคนเมือง (ภาคเหนือ) ที่เข้ามาอย่างน้อย 50 ปีที่ผ่านมาโดยมีการตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอเมืองรอบนอก ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงและลำน้ำสาขาต่างๆ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบกึ่งสังคมชนบท พึ่งพิงระบบการผลิตแบบเกษตรกรรมเป็นหลัก (สิริวรรณ สิริวิเศษ, วรพรรณ ขาวประทุม และบุญล้อม ดั่งวิเศษ, 2559, หน้า 126) พื้นที่ในเขตตำบลคลองลานก็เช่นกัน มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบเชิงเขา มีภูเขาสลับซับซ้อนเป็นจำนวนมาก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย พื้นที่ภูเขาเป็นป่าไม้อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีน้ำตกตลอดปี คือ น้ำตกคลองลานทำให้พื้นที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชไร่ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าว ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ และผลไม้ยืนต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ หรือเดิมเรียกกันว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานกระจายไปทั่วประเทศไทย และส่วนหนึ่งได้มาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งจากการสำรวจ มี 2 หมู่บ้าน (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2558) คือ

1. หมู่ 3 บ้านคลองน้ำไหลใต้ ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร มีจำนวนประมาณ 80 หลังคาเรือน อาชีพหลัก คือ รับจ้างทำไร่มันสำปะหลัง
2. หมู่ 18 บ้านกะเหรี่ยงน้ำตก ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร มีจำนวนประมาณ 100 หลังคาเรือน อาชีพหลัก คือ ทำไร่มันสำปะหลังและหาของป่าขาย

หมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตกคลองลาน

หมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตกคลองลาน ตั้งอยู่หมู่ที่ 18 ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

ชร ประชากรที่อาศัยในหมู่บ้านเป็นชนเผ่าปะกาเกอญอ ที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานกระจายไปทั่วประเทศไทย และส่วนหนึ่งเดิมได้มาตั้งถิ่นฐานในเขตอุทยานแห่งชาติคลองลาน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่สูงขึ้นไปในหมู่บ้านในปัจจุบัน โดยบริเวณที่อยู่อาศัยเดิมเป็นส่วนหนึ่งของบ้านสวนส้มหมู่ที่ 2 ตำบลคลองลานพัฒนา จากนั้นรัฐบาลมีนโยบายผลักดันชาวเขาออกจากพื้นที่ป่า และได้ประกาศจัดตั้งให้เป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติคลองลาน เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2525 ปัจจุบันชาวปะกาเกอญอมีอาชีพหลักคือ ทำไร่มันสำปะหลัง และหาของป่าขาย มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สร้างรายได้ คือ ผ้าทอกะเหรี่ยง และหมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตกคลองลานยังได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งภาษาและชุดประจำเผ่า ที่ชาวปะกาเกอญอยังคงใส่ในงานประเพณีที่สำคัญ

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าปะกาเกอญอบ้านน้ำตกคลองลานยังคงมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นตามแบบวิถีชีวิตของชาวปะกาเกอญอ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยมากมาย ชาวบ้านที่นี้ยังคงเรียบง่าย รักความสันโดษ มีการปลูกผัก เลี้ยงหมูและไก่ไว้รับประทานในครอบครัว

วิถีชีวิตชนเผ่าปะกาเกอญอ หรือ กะเหรี่ยงน้ำตกคลองลาน

สามารถแบ่งวิถีชีวิตของชนเผ่าปะกาเกอญอหมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตกคลองลานได้ 6 ประเภท ได้แก่

1. วิถีชีวิตด้านอาชีพ

กะเหรี่ยงน้ำตกคลองลานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอิสระ กะเหรี่ยงดั้งเดิมจะประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา ทำมันสำปะหลังอยู่ตามป่าตามเขา ปลูกพืชผักสวนครัวตามฤดูกาล ส่วนสัตว์เลี้ยงก็จะเลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหารมากกว่าการค้าขาย ใช้ชีวิตแบบพึ่งป่าพึ่งน้ำอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่

2. ลักษณะบ้านเรือน

ชาวกะเหรี่ยงนิยมปลูกบ้านไว้ตามเชิงเขาอยู่เป็นกลุ่ม กลุ่มละ 2-4 หลัง บางส่วนก็ตั้งบ้านเรือนบนที่ราบเช่นเดียวกับชาวพื้นราบทั่วไป ชาวกะเหรี่ยงนิยมตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งถาวร ไม่ย้ายถิ่นบ่อยๆ รูปแบบเรือนกะเหรี่ยง เป็นเรือนหลังคาจั่วความชันต่ำทรงหมาแหงน สร้างเป็นบ้านยกพื้นสูง มีชานบ้าน บริเวณใต้ถุนเรือนจะใช้เก็บพืชและเลี้ยงสัตว์ ลักษณะบ้านจะก่อตั้งด้วยไม้ไผ่โดยหลังคานั้นก่อสร้างด้วยใบเตยที่มีอยู่ในท้องถิ่น ใช้งานได้ประมาณ 2-3 ปี แล้วก็จะเปลี่ยนใหม่ ซึ่งหาได้ในป่าบนภูเขา ผนังเรือนเป็นไม้ไผ่สาน ด้านหน้าเรือนเป็นไม้แผ่นปูเว้นร่อง ภายในเรือนมีการจัดเตาไฟไว้บริเวณกลางห้อง ส่วนด้านหน้าจัดไว้เป็นส่วนเก็บอาหารแห้ง และเก็บของใช้ ห้องสัมผัสสร้างแยกต่างหากจากตัวบ้าน จากการสัมภาษณ์ ชะนุญ ความภูผา (สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2561)

3. ลักษณะการแต่งกายของชนเผ่าปะกาเกอญอ หรือชนเผ่ากะเหรี่ยง

ลักษณะการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงหรือ ปกาเกอญอ กะเหรี่ยงในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ กะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงโป และ อีก 2 กลุ่ม คือ กะยา หรือบะเว และตองสู หรือพะโอ กะเหรี่ยงกลุ่มต่างๆ เหล่านี้มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน แต่การแต่งกายของแต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะของตนเองที่แตกต่างกันอย่าง

เห็นได้ชัด ฉะนั้นลักษณะการแต่งกายจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถบ่งชี้ให้เห็นได้ชัดเจนถึงเอกลักษณ์ของกะเหรี่ยงแต่ละกลุ่ม การแต่งกายของเด็กและหญิงสาวจะเป็นชุดทรงกระสอบ ผ้าฝ้ายพื้นขาว ทอหรือปักประดับลวดลายไว้ทั้งดงาม ส่วนหญิงที่มีครอบครัวแล้วจะสวมเสื้อสีดำ น้ำเงิน และผ้าถุงสีแดงคนละท่อน ตกแต่งด้วยลูกเดือยหรือทอยกดอก ยกปลาย สำหรับผู้ชายกะเหรี่ยงนั้นส่วนมากจะสวมเสื้อตัวยาวถึงสะโพก ตัวเสื้อจะมีการตกแต่งด้วยแถบสีไม่มีการปักประดับเหมือนเสื้อผู้หญิง นุ่งกางเกงสะดอ นิยมใช้สร้อยลูกปัดเป็นเครื่องประดับ และสวมกำไลเงินหรือตุ้มหู

ปัจจุบันกลุ่มกะเหรี่ยงที่ยังคงสวมใส่เครื่องแต่งกายประจำเผ่าในวิถีชีวิตปกติ มีเพียงกลุ่มโป และสะกอเท่านั้น ส่วนกลุ่มคะยา และตองสูไม่สวมใส่ชุดประจำเผ่า ในชีวิตประจำวันแล้ว กะเหรี่ยงแต่ละกลุ่ม นอกจากจะมีการแต่งกายที่แตกต่างกัน กะเหรี่ยงกลุ่มเดียวกันแต่อยู่ต่างพื้นที่ ก็มีลักษณะการแต่งกายไม่เหมือนกันด้วย เช่น กะเหรี่ยงโปแถบอำเภอแม่เสริญ จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่งกายมีสีสันมากกว่าแถบจังหวัดเชียงใหม่ หญิงกะเหรี่ยงสะกอแถบจังหวัดแม่ฮ่องสอน และอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ตกแต่งเสื้อมีลวดลายหลากหลาย และละเอียดมากกว่าแถบจังหวัดตาก หรือกะเหรี่ยงโปแถบจังหวัดกาญจนบุรีก็มีลวดลายตกแต่งเสื้อผ้าแตกต่างจากภาคเหนือ ในจังหวัดเชียงรายที่มีการนำแฟชั่นใหม่ๆ มาทำซึ่งมีลักษณะ ที่แปลกออกไป เช่น ทำผ้าปูโต๊ะที่มีลวดลายประยุกต์ใหม่ๆ และมีลายปักแบบลายไทยอีกมากมายซึ่งเป็นไปตามยุคสมัย และการพัฒนาของเทคโนโลยี (ภาคพร วงศ์ดอยแก้ว, 2558)

4. นิทานพื้นบ้านของชาวปกากะญอ

ชนเผ่า "ปกากะญอ" เป็นชนเผ่าที่บอกกล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมานับร้อยนับพันเรื่องเรียงร้อยเก็บไว้ในแนวของนิทาน อาจจะไม่ใช้หลักฐานที่แน่ชัด แต่ก็พยายามที่จะเล่าสืบทอดให้ลูกหลานได้รู้ ถึงความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรมของตัวเอง เล่ากันตั้งแต่สมัยที่พระเจ้าสร้างโลก พระองค์ได้สร้างมนุษย์คู่แรก คือ อัดัม กับเอวา ทั้งสองคนได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสวน (เอเดน) ที่พระองค์ได้สร้างไว้ ทั้งสองได้ทำผิดกฎของสวรรค์ จึงถูกเนรเทศลงมายังกรรมอยู่ในโลกจนกระทั่งมีลูกหลานสืบเชื้อสายมาจนถึงทุกวันนี้ชาวปกากะญอมักมีนิทานประจำเผ่าที่มีเรื่องเล่าต่อกันมาเพื่อเล่าให้เด็กๆ ฟัง (นายกะเหรี่ยง, (นามแฝง). ม.ป.ป.) มีดังนี้

4.1 คนช้ำขโมย มีเด็กคนหนึ่งแม่ส่งไปเรียนหนังสือ ครั้งแรกก็ขโมยดินสอกลับมา ต่อมาก็ขโมยสมุด หนังสือ ชิ้นใหญ่ชิ้นเรื่อยๆ แม่ก็คอยเก็บซ่อนไว้กลัวคนอื่นจะรู้และเมื่อเขาโตขึ้นเขาก็โดนตำรวจจับขังคุก และเขาก็บอกตำรวจว่าเขาอยากเจอแม่ ตำรวจจึงพาไปหาแม่มา เมื่อแม่มาเขาก็บอกให้แม่เข้ามาใกล้ ๆ เมื่อแม่เข้าไปใกล้ เขาก็กอดแม่จนขาด แล้วก็กล่าวโทษแม่ว่าเป็นเพราะแม่คนเดียวที่ทำให้เขาต้องเป็นเช่นนี้ เป็นเพราะแม่ไม่สั่งสอนเขาให้ดีคอยช่วยปกปิดความผิดของเขา

4.2 คนโง่เขลา มีพี่น้องสองคนอาศัยอยู่ด้วยกัน และพวกเขาทั้งสองก็มียายแก่ ๆ ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้อีกคนหนึ่งอาศัยอยู่ด้วย ทุกๆวันผู้เป็นพี่ชายก็จะต้มน้ำและอาบน้ำให้ยาย วันหนึ่งเมื่อพี่ชายต้องออกไปข้างนอกก็ได้

บอกกับน้องชายว่าวันนี้ที่จะออกไปข้างนอกจะอยู่บ้านช่วยต้มน้ำและอาบน้ำให้ยายด้วย เมื่อถึงเวลาเขาก็ต้มน้ำแล้วก็เอายายลงอาบน้ำที่กำลังร้อน ๆ จนยายนั้นตายเพราะน้ำร้อนลวกเมื่อพี่ชายกลับมาก็ถามถึงยาย ก็พี่น้องแหละบอกให้ฉันต้มน้ำแล้วอาบให้ยาย ยายก็เลยตาย เอ้า แล้วทำไมไม่รอหรือผสมให้มันอุ่นก่อนล่ะ เอายายไปฝังเองนะ เขาจึงเอาเสื้อผ้าตายแล้วก็แบกไปฝัง ไปได้ครึ่งทางยายก็ตก แต่เขาไม่ทันรู้สึกไปถึงก็เอาเสื้อผ้าไปฝังคิดว่า ยายอยู่ข้างใน พอขากลับก็เห็นศพของยายแก่คนหนึ่งตกอยู่ข้างทางเขาจึงกลับไปบอกพี่ชายว่า พี่ชาย!! คนอื่นเขาก็ตายเหมือนกันนะตอนฉันกลับมาเห็นตกอยู่ข้างทาง

4.3 ความโกรธ มีเจ้าเมืองเมืองหนึ่งมีลูกสาวสวยมาก และเจ้าเมืองก็หวังลูกสาวของตนมาก ด้วยกลัวว่าจะมีคนมาขโมยลูกสาวของตน จึงแอบพาลูกสาวของตนไปไว้ในป่าโดยสร้างบ้านให้อยู่ในป่า นานๆ จะมาเยี่ยมทีวันหนึ่งมีเด็กหนุ่มคนหนึ่งซึ่งเป็นเด็กกำพร้าก็ไปเดินเที่ยวในป่า เดินๆ ไปก็ไปพบบ้านของหญิงสาวเห็นบ้านของเธอสวยดีจึงเข้าไปดู แล้วก็ได้พบกับหญิงสาว ท่านเป็นใคร ? หญิงสาวถาม เรามาเดินป่า แล้วเจ้าทำไมมาอยู่ในป่าคนเดียวเล่า พ่อของเราเอาเรามาไว้ที่นี่ เจ้ามาเยี่ยมเราบ่อยๆ ได้มั๊ย เราอยู่คนเดียวเหงาหลายเลย หลังจากนั้นชายหนุ่มก็แหวะเวียนมาเยี่ยมหญิงสาวบ่อยๆ จนในที่สุดทั้งสองก็เกิดความรักต่อกันและแอบได้เสียกันจนหญิงสาวตั้งครรภ์ เมื่อพ่อของนางมาพบก็โกรธมากขำอุตสำหรับเอาเจ้ามาซ่อนไว้ในป่าแล้วเพราะกลัวว่า จะมีชายหนุ่มมาหลงรักเจ้าแต่เจ้ายังแอบมีใจได้ มันเป็นใคร ลูกสาวตอนแรกก็ไม่กล้าบอก แต่ในที่สุดเมื่อพ่อถามมากๆ ก็เลยบอกว่า เป็นเด็กกำพร้าซึ่งในสมัยนั้นเด็กกำพร้าเป็นที่น่ารังเกียจของคนทั่วไป เจ้าเมืองจึงโกรธมาก คว่ามิดฆ่าลูกสาวตาย แต่มาตอนหลังก็รู้สึกคิดถึงลูกสาวและเสียใจกับสิ่งที่ตนทำลงไปแต่เมื่อคิดได้แต่มันก็สายเกินไปแล้ว

4.4 ความรักความสามัคคี มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่ง ซึ่งมีกันอยู่สามคนพ่อลูก เป็นลูกชายทั้งสองคน พ่อก็แก่ชรามากแล้ว และก่อนที่พ่อจะตายพ่อก็ได้เรียกลูกทั้งสองมาสั่งเสีย ลูกเอ๊ย พ่อก็แก่ชราแล้วนะอาจจะอยู่กับพวกเจ้าได้ไม่นาน พวกเจ้าต้องรักซึ่งกันและกันนะอย่าทะเลาะกันจากนั้นต่อมาไม่นานพ่อก็ได้จากพวกเขาไป พ่อได้ทิ้งผ้าห่มไว้ให้หนึ่งผืนกับควายหนึ่งตัว น้องชายซึ่งเป็นคนนิสัยไม่ค่อยดี พอตกกลางคืนก็ห่มผ้าห่มคนเดียว แต่กลางวันก็ยกให้พี่ชาย ซึ่งกลางวันก็ร้อนแล้วผ้าห่มก็ไม่จำเป็นสำหรับพี่ชายแล้ว พี่ชายจึงเอาผ้าห่มไปซัก เมื่อตกกลางคืนผ้าห่มยังไม่แห้ง น้องชายก็บ่นว่า เอาผ้าห่มไปซักทำไม แล้วจะเอาอะไรห่ม ก็มันเป็นสิทธิของข้า พี่ชายพูด พ่อถึงคราวที่จะต้องรีดนมวัว น้องชายก็บอกกับพี่ชายว่า พี่เอาส่วนหัวนะ ฉันจะเอาส่วนท้าย ส่วนหัวมันบีบนมไม่ได้ พี่ชายจึงตีหัววัวทำให้หัวดินน้องชายก็รีดนมวัวไม่ได้เช่นกัน ดีทำไม น้องชายพูด ก็มันเป็นสิทธิของฉัน พี่ชายพูด ฝ่ายน้องชายจึงคิดได้ถึงคำสั่งเสียของพ่อก่อนตายที่ให้เขาทั้งสองมีความรักความสามัคคีกัน เพราะถ้าเขาสองคนไม่รักและสามัคคีกันเขาทั้งสองก็จะไม่สามารถทำอะไรได้เลย

4.5 ความสัตย์ซื่อ มีนายจ้างกับลูกจ้างอยู่คู่หนึ่ง เมื่อถึงคราวที่เจ้านายจะต้องกลับไปยังบ้านเกิดก็ได้เรียกลูกจ้างให้เข้ามาหาเพื่อจะสั่งงาน ระหว่างที่ข้าไม่อยู่ ข้าจะให้เงินเจ้าก่อนหนึ่ง เจ้าอยู่ก็ช่วยสร้างบ้านหลังหนึ่งสร้างให้หลังใหญ่ๆ และดีๆ เลยนะ แล้วนายก็จากไป ด้วยความซื่อซื่อซื่อของลูกจ้าง เขาจึงสร้างบ้านหลังหนึ่ง

หลังใหญ่อย่างที่น่ายั้ง แต่ก็สร้างแบบลวกๆ ไม่มีการตกแต่งใช้อุปกรณ์ที่ราคาถูกลงๆ และไม่แน่นอนนายของเขาก็กลับมาถามถึงเรื่องบ้าน เจ้าสร้างบ้านเสร็จหรือยัง เสร็จแล้วจะนาย เจ้าอยู่กับเรามากี่ตั้งหลายปี เราก็คงไม่มีอะไรจะให้เจ้าหรอกนะ เราก็จะให้บ้านหลังนี้กับเจ้าถือว่าเป็นค่าแรงที่เจ้าอยู่กับเรามากี่แล้วกัน เมื่อผู้เป็นลูกจ้างได้ยินดังนั้นก็ตกใจ และนึกเสียดายมากที่ตนสร้างบ้านหลังนั้นแบบลวก ถ้ารู้ว่านายจะยกให้แต่แรกคงสร้างให้ดีกว่านี้

4.6 จ๊อบอะโตะ มีชายชื่อกี๊จกคนหนึ่ง ไม่ยอมทำงานทำการอะไร ให้เมียคอยหาเลี้ยงคนเดียว อยู่กินกันมาจนได้หนึ่งปี เจ้าคนชื่อกี๊จกก็เกิดความคิดขึ้นว่า เอ เราน่าจะช่วยเมียทำงานบ้างนะ คิดได้ดังนั้นก็บอกกับเมียว่า วันนี้ข้าจะไปทำงานที่ไร่เองนะ ห่อข้าวให้ข้าด้วยก็แล้วกันเมื่อผู้เป็นเมียได้ยินเช่นนั้นก็ทั้งแปลกใจและดีใจเป็นอย่างยิ่ง จึงรีบห่อข้าวให้ แต่เมื่อเมียของเขาห่อข้าวเสร็จ เขาก็เกิดความชื่อกี๊จกขึ้นมาจะทันหันเลยบอกกับเมียว่า วันนี้ชื่อกี๊จกแล้วละเอาไว้พุงนี้ค่อยไปก็แล้วกันนะแล้วก็ล้มตัวลงนอนตามเดิม เมียก็ไม่รู้จะว่ายังไง ก็เลยต้องรีบไปไร่เองอีกตามเคย

เช้าวันรุ่งขึ้น เจ้าคนชื่อกี๊จกก็ตัดสินใจแน่วแน่ว่า ยังไงวันนี้ก็ต้องไปไร่ให้ได้ บอกเมียให้ห่อข้าวให้อีก แล้วเจ้าชื่อกี๊จกก็ออกไปไร่เมื่อไปถึงไร่เอาห่อข้าวห้อยไว้แล้วก็เกิดชื่อกี๊จกก็เลยนอน จนเที่ยงแล้วแต่ก็ชื่อกี๊จกก็ลุกขึ้นมา กินข้าว สักพักก็มีมิมตัวหนึ่งบินลงมาดูหน้าจากกระบอกของเขา เจ้าชื่อกี๊จกก็กลัวว่า มิมจะกินน้ำของเขาหมด ชื่อกี๊จกไปตักน้ำใหม่จึงคิดว่ามิมมาพินฉับโดนเขี้ยวมีมหลุดออกมามิมก็ตาย แล้วก็นอนต่อไป พอตื่นมาตอนบ่ายก็เห็นเขี้ยวมีมใหญ่ขึ้น ก็ลองจับมาสวมพินตัวเองดูปรากฏว่าสวมได้พอดี แต่พอสวมพินมีมเข้าไปก็รู้สึกว่ายเฉยๆ ไม่ได้ กระโดดลงจากกระตอมถางหญ้าในไร่จนเสร็จก่อนค่ำวันนั้นเอง แล้วก็กลับบ้านถอดเขี้ยวมีมออก แล้วก็นอนเหมือนเคย เย็นนั้นเมียก็ชวนว่าพุงนี้เราไปไร่ด้วยกันนะจะได้ถางหญ้าให้เสร็จเร็วๆ ฝ่ายคนชื่อกี๊จกก็บอกว่า ถางเสร็จแล้วไม่ต้องไปแล้วฝ่ายเมียก็ไม่เชื่อ เพราะหญ้าที่นั่นเหลือเยอะทำคนเดียวต้องทำถึงสิบวันถึงจะเสร็จ นี่ผัวนางชื่อกี๊จกอย่างนี้ไปไร่แคว้นเดียวจะทำเสร็จได้อย่างไร

เช้าวันรุ่งขึ้น เมียก็เลยไปไร่คนเดียว พอไปถึงก็ปรากฏว่า ผัวถางหญ้าเสร็จแล้วจริงๆ เมียก็ดีใจมาก แต่ก็อดแปลกใจไม่ได้ว่าเป็นไปได้ยังไง พอวันรุ่งขึ้นคนชื่อกี๊จกก็บอกเมียว่าจะไปวันนี้จะไปหาของกินแล้วก็ออกเดินทางไป ถึงเมือง ๑ แห่ง ถามหาหมูตัวใหญ่ที่สุดในเมืองนี้ ชาวบ้านก็บอกว่าหมูตัวที่ใหญ่ที่สุดก็มีแต่หมูเจ้าเมืองเท่านั้นแหละ คนชื่อกี๊จกก็ขอดูหมูท่านเจ้าเมือง พอไปถึงก็บอกว่า หมูตัวนี้มันเล็กไปเรากินไม่อิ่มหรอก เมื่อเจ้าเมืองได้ยินก็ไม่พอใจจึงพุดออกไปด้วยความโมโหและรำคาญว่าถ้าเจ้ากินหมูตัวนี้หมดในมือเดียวเราจะยกเมืองให้เจ้าครึ่งหนึ่งคนชื่อกี๊จกก็มาหาหมูทำอาหารกิน จนหมูหมดทั้งตัว กินเสร็จก็บอก เอ้อ... ยังไม่อิ่มดีเลยเจ้าเมืองก็ตกใจ แต่ก็ต้องจำยกเมืองให้ครึ่งหนึ่งตามสัญญา ซึ่งรวมทั้งลูกน้องบริวารแล้วก็เดินทางต่อไปอีกเมืองหนึ่งและถามหาควายที่ตัวใหญ่ที่สุดในเมืองนั้น ชาวบ้านก็บอกว่าควายที่ตัวใหญ่ที่สุดก็มีแต่ควายของเจ้าเมืองเท่านั้นแหละ คนชื่อกี๊จกก็ขอดูควายท่านเจ้าเมืองและพุดว่าควายตัวนี้เล็กไปเรากินไม่อิ่มหรอก ท่านเจ้าเมืองได้ยินก็พุดออกไปด้วยความโมโหและรำคาญว่า ถ้าเจ้ากินควายตัวนี้หมดในมือเดียว ข้าจะยกเมืองให้เจ้าครึ่งหนึ่งรวมทั้งลูกน้อง

บริวาร คนซี้เกียจก็ฆ่าควายและทำกินจนควายหมดทั้งตัว กินเสร็จก็บอก เอ้อ... ยังไม่อิ่มเท่าไรเลย เจ้าเมืองก็ตกใจ แต่ต้องจำยอมยกเมืองให้ครึ่งหนึ่งพร้อมบริวาร แล้วคนซี้เกียจก็ออกเดินทางไปอีกเมืองหนึ่ง ถ้ามหาที่ดินที่กว้างที่สุด ชาวบ้านก็บอกว่ามีแต่ที่ดินของเจ้าเมืองเท่านั้นแหละ ที่กว้างที่สุด คนซี้เกียจก็ไปบ้านเจ้าเมืองบอกว่า เจ้าเมืองมีที่ดินเท่านี้เองหรือเราซี้ไสยังไม่พอเลยเจ้าเมืองได้ยินก็โมโหจึงพูดออกไปว่า ถ้าเจ้าซี้ได้เต็มที่ดินของเราเราจะยกเมืองให้เจ้าครึ่งหนึ่งเลย คนซี้เกียจก็ซี้ออกมาจนเต็มทีของเจ้าเมือง แล้วก็พูดว่า เอ้อซี้ยังไม่สุดเท่าดีเลย เจ้าเมืองก็แปลกใจมากแต่ก็ต้องยอมยกเมืองให้ครึ่งหนึ่งตามสัญญาแล้วในที่สุดคนซี้เกียจก็ได้ครองเมืองสามเมืองเมืองละครึ่ง พาลูกพาเมียมาอยู่ด้วยและมีบริวารมากมาย

4.7 จ้อเกอะโตะ 2 จ้อเกอะโตะเป็นคนซี้เกียจมาก มีหน้าที่เลี้ยงควายตัวหนึ่ง แต่เขาก็มีความฉลาดหลักแหลมเพราะความซี้เกียจนี่เอง เขามีวิธีเลี้ยงควายที่ไม่เหมือนใคร ใช้เชือกเส้นยาว ๆ มัดควายไว้ตัวเองนอนจับปลายเชือกข้างหนึ่ง ปล่อยให้ควายหากิน ตกเย็นก็ดึงเชือกกลับมา

วันหนึ่งเจ้าเมืองก็เกิดห่มันไส้ ที่จ้อเกอะโตะเลี้ยงควายสบายนัก จึงสั่งให้ลูกน้องไปจับควายของเขามาแลเนื้อแบ่งกัน เมื่อจ้อเกอะโตะดึงเชือกกลับมาที่เหลือแต่เชือกจึงออกตามหาและพบพวกลูกน้องของเจ้าเมือง พวกเขาเอาเนื้อไปหมดแล้ว เขาเลยพูดว่า พวกเจ้าซี้โมฆะฆ่าควายเราไม่เป็นไรเราเอาแต่หนังมันก็แล้วกันแล้วก็เผาหนังควายแบกกลับบ้านไป วันต่อมาอีกหอบหนึ่งควายทำที่ว่าจะเอาไปขาย เมื่อไปถึงริมน้ำแห่งหนึ่งก็ป็นขึ้นต้นไม้ รอสักพักก็มีโจรกลุ่มหนึ่งจะมาแบ่งทรัพย์สินที่ปล้นมาได้หนึ่งกะบุง จ้อเกอะโตะก็โยนหนังควายลงมาพวกโจรก็วิ่งหนีกันหมดโดยไม่ทันดูเพราะคิดว่าเป็นหมี่ จ้อเกอะโตะจึงแบกกระบุงกลับบ้าน ชาวเรื่องจ้อเกอะโตะขายหนังควายได้เงินกระบุงหนึ่งก็ได้ไปถึงหูเจ้าเมือง เจ้าเมืองก็คิดว่าควายตัวเดียวขายได้เงินตั้งหนึ่งกระบุงเรามีควายเป็นร้อยตัวต้องได้ร้อยกระบุงแน่ จึงสั่งให้ลูกน้องฆ่าควายร้อยตัวแล้วเอาหนังไปขาย แต่ขายอย่างไรก็ขายไม่ได้ จึงไปต่อว่า จ้อเกอะโตะว่าหลอกและสั่งลูกน้องให้ไปเผาบ้านของจ้อเกอะโตะ เมื่อบ้านถูกเผาแล้วเขาก็กวาดซี้เข้าบ้านของตนได้สามกระบุง เจ้าเมืองก็ถาม เจ้าจะเอาซี้เข้าไปทำไมเขาบอกว่า จะเอาซี้เข้าบ้านที่ถูกเผาไปขาย เจ้าเมืองกับลูกน้องก็พากันหัวเราะเพราะยังงี่ซี้เข้าก็ขายไม่ได้ วันรุ่งขึ้นจ้อเกอะโตะก็เอาเงินใส่ไว้ตรงส่วนบนของซี้เข้า ทำให้ดูเหมือนว่ามีเงินสามกระบุงแล้วก็ขึ้นไปริมน้ำ เรียกเรือลำหนึ่งจ้างข้ามแม่น้ำ แล้วก็บอกเจ้าของเรือว่าต้องระวังให้ดีนะอย่าให้เรือจมน้ำเชียว ไม่อย่างนั้นเจ้าต้องชดใช้ให้เรา เจ้าของเรือก็รับปากและพายเรือไป เมื่อถึงกลางแม่น้ำนั้นเองน้ำเชี่ยวแรงเรือโคลงเคลงแทบจะพลิกคว่ำ น้ำเข้าเรือมากมายในที่สุดซี้เข้าก็ละลายน้ำหมดเหลือแต่เงินติดกันกระบุง จ้อเกอะโตะก็แกล้งโวยวายนี้เจ้าทำเงินเราหล่นลงน้ำหมด เจ้าต้องชดใช้ตามสัญญา เจ้าของเรือจึงจำเป็นต้องชดใช้ให้ตามสัญญา โดยใส่เงินให้เต็มสามกระบุงแล้วจ้อเกอะโตะก็กลับมาสร้างบ้านใหม่

ครั้งเมื่อเจ้าเมืองมาเห็นเข้า ก็แปลกใจที่จ้อเกอะโตะขายซี้เข้าได้เงินสามกระบุง ท่านเจ้าเมืองก็คิดบ้านหลังเล็กนิดเดียวยังขายได้เงินสามกระบุง บ้านเราหลังใหญ่ขนาดนี้คงขายได้มากมายจึงให้ลูกน้องเผาบ้านตนเองแล้วเอาซี้เข้าไปขาย ขายอยู่หลายวันแต่ก็ขายไม่ได้ เจ้าเมืองก็โกรธจ้อเกอะโตะมาก สั่งให้ลูกน้องจับจ้อเกอะโตะ

ใส่แข่ง ห้อยไว้ข้างทางแล้วกลับบ้านไปคิดว่าเดี๋ยวค่อยมาฆ่า ฝ่ายจ้อเกอะโตะคิดว่าคราวนี้คงตายแน่แล้ว ทันใดนั้นเองก็มีคนขี่ช้างผ่านมาจ้อเกอะก็ร้อง คนขี่ช้างก็ถามว่าเจ้าเป็นอะไรก็ท่านเจ้าเมืองจะให้เราแต่งงานกับลูกสาวเราไม่อยากแต่งอีกเดี๋ยวก็คงมารับเราแล้วคนขี่ช้างก็แอบยิ้มในใจ แล้วบอกว่างั้นเปลี่ยนกันมัย เจ้าขี่ช้างไป ส่วนเราจะไปเป็นขេยเจ้าเมืองเอง ฝ่ายจ้อเกอะโตะขี่ช้างชนเงินหนีไป ฝ่ายเจ้าเมืองกลับมาถึงยังไปที่เข่งนั้นทำให้คนที่อยู่ในเข่งซึ่งคิดว่าเป็นจ้อเกอะโตะตายแล้วเอาไปฝังทั้งเข่งเลย

เวลาผ่านไปหลายปีจ้อเกอะโตะซึ่งไปอยู่ที่อื่นจนมีลูกมีเมีย ก็พาลูกเมียตนกลับมาอยู่ที่บ้านเก่าเรื่องการกลับมาจากจ้อเกอะโตะรู้ถึงหูท่านเจ้าเมือง เจ้าเมืองก็แปลกใจว่าเป็นไปได้อย่างไรก็มันตายไปแล้วนี่ จึงไปถามเพื่อให้รู้แจ้ง จ้อเกอะโตะก็บอกว่าเราไปอยู่เมืองผี ผู้เฒ่าที่เมืองผีดูแลเราอย่างดีและให้เราขี่ช้างกลับมาเจ้าเมืองได้ยินก็คิดว่าถ้าตนไปเมืองผีก็ต้องได้ช้างกลับมาเป็นแน่ จึงบอกลูกเมียแล้วให้จ้อเกอะโตะฆ่าตน จ้อเกอะโตะก็ฆ่าเจ้าเมืองแล้วเอาศพไปเผา หลายวันผ่านไปเมียของเจ้าเมืองก็มาถามว่าปานนี้เจ้าเมืองไปถึงไหนแล้วปานนี้คงไปถึงเมืองเหม็นแล้วมั้งหลายวันต่อมาก็มาถามอีก ปานนี้ถึงไหนแล้วถึงเมืองกระดุกขาวแล้วมั้ง เมียเจ้าเมืองก็กลับไปนานวันก็ยิ่งร้อนใจเจ้าเมืองยังไม่กลับมา ก็ไปถามอีกจ้อเกอะโตะก็หัวเราะอย่างสะใจ ก็คนมันตายไปแล้วจะให้กลับมาได้อย่างไร เมียของเจ้าเมืองก็แค้นมากที่จ้อเกอะโตะหลอกฆ่าสามีตน เมียเจ้าเมืองจึงต้มเหล้ายาพิษให้จ้อเกอะโตะกิน เมื่อจ้อเกอะโตะรู้ตัวว่าไม่รอดแน่แล้ว กลับบ้านให้เมียหาลามาใส่กะละมังแล้วเอาทำลงไปแช่แล้วทำให้ดูเหมือนท่าของเขาที่กระดุกอยู่ให้ลูกเมียนั่งล้อมวงกันปรบมือร้องเพลง และเมื่อเมียของเจ้าเมืองมาแอบดูว่าจ้อเกอะโตะตายหรือยัง ก็เห็นภาพที่จ้อเกอะโตะสร้างขึ้นก็คิดว่าจ้อเกอะโตะยังไม่ตายเลยโกรธกลับบ้านไปบอกลูกกลองกินเหล้ายาพิษที่ต้มให้จ้อเกอะโตะกินแล้วทั้งหมดก็ตาย

4.8 เด็กกำพร้า กาลครั้งหนึ่งมีหมู่บ้านหนึ่งทำไร่ได้ข้าวไม่พอกินกันในแต่ละปี ทุกครอบครัวต้องหาของป่าเพื่อนำไปแลกข้าวที่หมู่บ้านอื่น มีเด็กกำพร้าอยู่คนหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่คนเดียวเมื่อชาวบ้านออกไปหาของป่า เด็กกำพร้าก็ขอไปด้วย แต่พวกเขาบ้านก็ไม่ยอมให้เด็กกำพร้าไปพอพวกเขาบ้านเดินทางไปได้พักหนึ่งก็ได้พบแม่เฒ่าคนหนึ่งกำลังติดอยู่ในกอหวาย “หลายเอ๊ย ” แม่เฒ่าร้องเรียก ช่วยเอายายออกไปจากกอหวายที่ ยายออกไปไม่ได้ พวกเขาบ้านกำลังรีบเดินทาง และพลางคิดว่าเราไม่มีเวลาพอที่จะต้องมาเสียเวลาช่วยใคร จึงพากันออกเดินทางต่อ เมื่อเด็กกำพร้าเดินทางมาถึง แม่เฒ่าก็ร้องเรียกอีก “หลายเอ๊ย ช่วยเอายายออกไปที่ ยายออกไปไม่ได้” เมื่อเด็กกำพร้าเห็นเข้าก็รีบไปช่วยแม่เฒ่า “รอเดี๋ยวนะจะยาย” เด็กกำพร้ามีเพียงมีดคู่ๆ เล่มหนึ่งเท่านั้น เขาจึงต้องใช้ความพยายามมากในการช่วยแม่เฒ่าออกมาจากกอหวาย และในที่สุดเขาก็ช่วยแม่เฒ่าออกมาจากกอหวายได้ “หลานจะไปไหนหรือจะ” ยายถามเด็กกำพร้าก็เล่าให้ยายฟังถึงเรื่องที่หมู่บ้านกำลังประสบอยู่ และตนเองกำลังจะออกไปหาของกินในป่า “ไม่ต้องไปหรอกจะเดี๋ยวยายจะช่วยเจ้าเองนะ” แม่เฒ่ากล่าว แล้วแม่เฒ่าก็ให้เด็กกำพร้าพากลับบ้าน พอไปถึงบ้านแม่เฒ่าก็หุงข้าวให้เด็กกำพร้ากิน เด็กกำพร้าก็แปลกใจว่าบ้านเขาไม่เห็นมีข้าวสารเลยแล้วทำไมแม่เฒ่าถึงหุงข้าวได้ เด็กกำพร้าเกิดความสงสัยจึงซุ่มแอบดูยาย แล้วเขาก็เห็นข้าวสารไหล

ออกมาจากเล็บของยาย เขาจึงรู้ว่ายายไม่ใช่คนธรรมดา

ต่อมาเมื่อถึงฤดูทำไร่ แม่เฒ่าก็ได้ให้พันธุ์ข้าวกับเด็กกำพร้าคนนั้น แล้วเด็กกำพร้าก็นำพันธุ์ข้าวไปปลูกจนเต็มไร่ เด็กกำพร้าก็เฝ้าดูแลอย่างดีจนจนถึงฤดูเก็บเกี่ยว เด็กกำพร้าเกี่ยวข้าวอย่างไร ก็เกี่ยวไม่หมด กว่าที่จะเกี่ยวเสร็จก็ใช้เวลาไปหลายวัน เมื่อถึงเวลาตีข้าวเด็กกำพร้าก็ใช้เวลาในการตีอยู่หลายวัน ยามแบกข้าวกลับบ้านก็แบกอยู่หลายวัน พอทุกอย่างเสร็จเรียบร้อยแม่เฒ่าก็บอกกับเด็กกำพร้าว่า “หลานเอ๊ย ให้เจ้าเอาข้าวเอาไปไปเลี้ยงที่ไร่ด้วยนะ”

เด็กกำพร้าก็ทำตาม ขณะที่เด็กกำพร้าเลี้ยงไก่อยู่นั้น แม่เฒ่าก็กินข้าวกับไก่ของเด็กกำพร้านั้นจนหมด จากนั้นแม่เฒ่าก็กลายเป็นนกฟ้า แล้วบินขึ้นสวรรค์ไป เมื่อเด็กกำพร้าเห็นเช่นนั้นถึงกับทำอะไรไม่ถูก ได้แต่ยืนงงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเบื้องหน้าของเขา หลังจากเหตุการณ์นี้ผ่านไปเด็กกำพร้าก็ขยันทำงานและได้ข้าวมากในทุกๆปี และทุกครั้งหลังเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ เด็กกำพร้าก็จะทำพิธีส่งนกขึ้นสวรรค์ตลอดมาตรวจจนทุกวันนี้ชาวปกากะญอเชื้อสายเด็กกำพร้าก็ทำพิธีเลี้ยงส่งนกขึ้นสวรรค์ทุกปีมิได้ขาด

4.9 น่อสะจู้ (นางผู้อดทน) มีเจ้าเมืองเมืองหนึ่งมีภรรยาที่แสนดีและน่ารัก ทั้งสองมีลูกด้วยกัน 2 คน แต่ลูกของทั้งสองนั้นได้ถูกฝรั่งขอไปเลี้ยงทั้ง 2 คน เพื่อให้ไปรับเรียน เจ้าเมืองและภรรยาจึงต้องอยู่กันเพียง 2 คน วันหนึ่งเจ้าเมือง ก็คิดอยากจะลองใจภรรยาของตนเอง จึงออกอุบายขับไล่นางออกจากเมืองและให้ไปสร้างบ้านหลังเล็กๆ อยู่นอกเมือง นางจึงต้องไปใช้ชีวิตอย่างลำบากอยู่ในป่า แต่นางก็ไม่ได้คิดท้อแท้หรือน้อยใจ และไม่ได้คิดโกรธเคืองเจ้าเมืองเลยแม้แต่น้อย และต่อมาไม่นานลูกทั้งสองของนางก็กลับมา และเจ้าเมืองก็ออกมาประกาศว่าจะแต่งงานใหม่ แต่จะต้องให้นางสะจู้มาทำอาหารในงานแต่งงานของท่านเท่านั้น เพราะไม่มีใครทำอาหารได้อร่อยเท่านาง เรื่องที่เจ้าเมืองจะแต่งงานใหม่และจะให้นางน่อสะจู้มาทำอาหารให้ นั้น ได้ถึงหูของนางน่อสะจู้ นางจึงเดินทางเข้าเมืองมาเพื่อที่จะทำอาหารในงานแต่งงานของท่านเจ้าเมือง นางก็ได้ตั้งใจทำอาหารอย่างเต็มที่และเต็มใจ เจ้าเมืองจึงรู้สึกสงสารและเห็นว่านางนั้นดีจริงจึงประกาศความจริงให้นางรู้ และบอกกับนางว่าลูกทั้งสองกลับมาแล้ว จากนั้นเจ้าเมืองและครอบครัวจึงอยู่กันอย่างมีความสุข

5. ความเป็นอยู่ของชาวปกากะญอ

ลักษณะการวางผังหมู่บ้านกระเหรี่ยงน้ำตก ตัวเรือนขนานไปกับถนนสายหลักทางเข้าหมู่บ้านชาวกระเหรี่ยงปลูกบ้านไว้ตามเชิงเขา ดังนั้นถนนที่เข้าหมู่บ้านอยู่ตีนเขา ส่วนตัวเรือนจะอยู่ถัดเข้าไป และมีถนนซอยสร้างไว้เพื่อเป็นทางเข้าบ้านที่อยู่เป็นกลุ่มๆ 2-4 หลัง รูปแบบเรือนกระเหรี่ยง เป็นเรือนหลังคาจั่วความชันต่ำ มุงด้วยหญ้าแฝก มีช่องระบายอากาศทางด้านจั่ว ด้านหน้ามีชานและมีหลังคาคลุม ผังเรือนแยกพื้นที่ใช้สอย มีชานหน้าเรือน ยกใต้ถุนสูงถ้าหากมองจากบริเวณตีนเขา แต่ถ้ามองจากลานดินด้านหน้าเรือนจะเหมือนกับเรือนสร้างติดพื้นดิน บริเวณใต้ถุนเรือนใช้เก็บฝืนและเลี้ยงสัตว์ ผังเรือนเป็นไม้ไผ่สาน ด้านหน้าเรือนเปิดโล่งเพื่อการระบายอากาศ มีชานทางเดินรอบตัวเรือน ใช้สำหรับเป็นพื้นที่ตากผ้า พื้นเรือนเป็นไม้แผ่นปูเว้นร่อง ภายในเรือนมีการจัด

เตาไฟไว้บริเวณกลางห้องส่วนด้านหน้าจัดไว้เป็นส่วนเก็บอาหารแห้ง และเก็บของใช้ ห้องสวมสร้างแยกต่างหาก จากตัวบ้านหลังคาทรงหมาแหงน อย่างไรก็ตามพบว่าเรือนกระเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังมีการวางผังในลักษณะเดิม แต่ปรับเปลี่ยนวัสดุและระบบโครงสร้างเป็นสมัยใหม่

6. อาหารพื้นถิ่นของชาวปกากะญอ

อาหารเป็นส่วนหนึ่งของทุกชีวิตทุกเผ่าพันธุ์ อาหารกระเหรี่ยงจะมีเอกลักษณ์ของตนเอง กล่าวคือ รสชาติจะเผ็ดและจัดจ้าน สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

6.1 แกงข้าวคั่ว “ตำ เต๋อ”

6.2 น้ำพริกปลา “นะ ป๊ะ โต้ เคอะหน่อ คะรี”

6.3 แกงเย็นปลา “ญ่า โฟ จื่อ ที”

6.4 แกงเบือ “ตำ คอ พ้อ”

6.5 แกงไก่ใส่หัวปลวก “ตำชู พอชอเต๋ลือคือ”

6.6 แกงหางไหม้ใส่หมู “เง่ซ่าดือ เดอเทาะเย่า”

วัฒนธรรมและประเพณีของชาวปกากะญอ

1. ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม

เดิมชาวกระเหรี่ยงนับถือผีมีการบวงสรวงและเซ่นสังเวยอย่างเคร่งครัด ภายหลังหันมานับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์มากขึ้น แต่ก็ยังคงความเชื่อเดิมอยู่ไม่น้อย เช่น ความเชื่อเรื่องขวัญหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ต้องมีการเซ่น เจ้าที่เจ้าทาง และบอกกล่าวบรรพชน ให้อุดหนุนคำจุน ช่วยให้กิจการงานนั้นๆ เจริญก้าวหน้า ทำเกษตรกรรมได้ผลผลิตดี ให้อยู่เย็นเป็นสุข ปกป้องคุ้มครองดูแล และยังเป็นการขอขมาอีกด้วย (ภาคพร วงศ์ดอยแก้ว, 2558)

2. วัฒนธรรมและประเพณี

ด้วยความเชื่อและนับถือในเรื่องผีวิญญาณ ชาวกระเหรี่ยงจึงมีประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การเลี้ยงผีอยู่เสมอ ผีที่ชาวกระเหรี่ยงนับถือมีอยู่ 2 อย่าง คือ ผีดี กับ ผีร้าย ผีดีคือผีบ้าน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาหมู่บ้าน หรือผีเจ้าที่นั่นเอง และผีเรือน คือผีบรรพบุรุษ เช่น ผีปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้ว วิญญาณยังวนเวียน คุ้มครองลูกหลานอยู่ ชาวกระเหรี่ยงจะมีพิธีเซ่นบวงสรวงบูชาผีเรือนอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้ปลอดภัยจากการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือรอดพ้นจากภัยทั้งปวง นอกจากการเลี้ยงผีบ้านผีเรือนแล้ว ชาวกระเหรี่ยงยังมีพิธีเลี้ยงผีไร่ ผีนา ผีป่า ผีดอยอีกด้วย ดังนั้นความเชื่อถือในเรื่องผีและวิญญาณของชาวกระเหรี่ยง จึงมีผลดีต่อสังคมชาวกระเหรี่ยงอย่างมาก และทำให้เกิดคุณธรรมขึ้น เพราะไม่มีใครกล้าทำความผิดแม้แต่ต่อหน้าและลับหลัง เช่น การลักขโมยหรือการผิดลูกผิดเมียผู้อื่น แม้คนไม่เห็นแต่ผีเห็นเสมอเป็นต้น นอกจากการนับถือผีแล้ว ชาวกระเหรี่ยงยังนับถือศาสนาคริสต์ และพุทธศาสนาอีกด้วย ซึ่งก่อให้เกิดเป็นประเพณีและวัฒนธรรมในเผ่าขึ้นเช่น ประเพณีปีใหม่ ประเพณีขึ้นบ้าน

ใหม่ ประเพณีเกี่ยวสาว และแต่งงาน หรือแม้กระทั่งประเพณีงานศพ (เฉษฐา ขวัญเมือง, 2554)

2.1 ประเพณีปีใหม่ ประเพณีปีใหม่ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญที่สุดของชาวกะเหรี่ยง โดยถือกำเนิดเอาเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี แต่การจัดงานอาจจะไม่ตรงกันทุกปีก็ได้ แล้วแต่หัวหน้าหมู่บ้านหรือฮีโซ่ จะแจ้งให้ทราบส่วนใหญ่แล้วจะเป็นระยะเวลาก่อนจะถึงฤดูกาลการเกษตร คือ หลังจากงานปีใหม่แล้วกะเหรี่ยงจะเริ่มทำงานในไร่ ในนาทันที โดยทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านจะหมักเหล้าเตรียมเอาไว้ เมื่อถึงวันกำหนดงาน หมอผีจะประกอบพิธีให้ โดยเริ่มจากบ้านของฮีโซ่ หรือ หัวหน้าหมู่บ้านก่อนเป็นหลังแรก แล้วกระทำต่อไปจนครบ ทุกหลังคาเรือน ซึ่งกินเวลาถึง 3 วัน กว่าเสร็จ การทำพิธีกรรม เริ่มจากจัดเตรียมขนมหลายชนิด เช่น ข้าวเหนียวต้ม ข้าวปุก ข้าวหลาม เพื่อวันรุ่งขึ้นจะถวายแด่เทพเจ้า เตรียมเหล้า สำหรับประกอบพิธีและดื่มร่วมกัน ตกกลางคืนของก่อนวันขึ้นปีใหม่ ผู้นำศาสนาที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า "ฮีโซ่" จะทำการเรียกเหล่าชาวบ้านมาชุมนุม ในแต่ละบ้านจะส่งตัวแทนบ้านละหนึ่งคน คือ หัวหน้าครอบครัว (ต้องเป็นผู้ชาย) ตอนไปชุมนุมจะต้องเตรียมเหล้า บ้านละหนึ่งขวดไปยังบ้านของผู้นำศาสนา (ฮีโซ่) ด้วย เมื่อมาพร้อมกันทั้งคน และเหล้าแล้ว ฮีโซ่จะเริ่มทำพิธีกรรมพิธีกรรมนี้ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า พิธีกินหัวเหล้า (เอาะชิโค) โดยตอนแรกจะนำขวดเหล้ามารวมกัน โดยฮีโซ่จะทำการอธิษฐาน จากนั้นจะรินเหล้าลงในแก้ว แล้วให้คนที่มาร่วมพิธีดื่ม วิธีการดื่มคือ เอาขวดแรกของคนที่มาถึงก่อน ฮีโซ่จะเอามาเทลงแก้ว แล้วฮีโซ่จะจิบเป็นคนแรก จากนั้นก็ให้คนต่อไปจิบต่อ จิบเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนครบทุกคนที่มาร่วมงาน แล้ววนกลับมาถึงคิวฮีโซ่ ฮีโซ่จะทำการเททิ้งพร้อมอธิษฐานให้พร แต่เจ้าบ้านและครอบครัวของเจ้าของเหล้าขวดที่ได้เทไปแล้ว จะทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนครบทุกขวดของทุกบ้านที่มาร่วมงาน บางครั้งบางที่หมู่บ้านไหนที่มีหลังคาเรือนเยอะอาจทำถึงเช้าเลยก็ได้

เช้าวันขึ้นปีใหม่ ชาวกะเหรี่ยงจะตื่นแต่เช้าแล้วมาฆ่าหมู ฆ่าไก่ เพื่อจะนำมาประกอบพิธี ในวันรุ่งเช้า โดยเริ่มจากการนำไก่ที่ฆ่าแล้ว พร้อมเหล้าหนึ่งขวดมาตั้งที่ขันโตก เพื่อจะประกอบพิธีมัดข้อมือ หรือเรียกขวัญของลูกหลานในแต่ละบ้าน โดยผู้เฒ่าผู้แก่ในครอบครัวจะเป็นผู้ประกอบพิธีนี้ เวลานี้สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะอยู่กันครบหน้า

2.2 ประเพณีแต่งงาน ผู้หญิงจะเป็นผู้เลือกคู่ครองเอง เจ้าสาวจะต้องทอเสื้อผ้า กางเกง ย้อมไว้ให้เจ้าบ่าว ทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องฆ่าหมูฆ่าไก่เพื่อทำพิธีกรรมบอกต่อผีบรรพบุรุษและเป็นอาหารเลี้ยงแขก แต่งงานแล้วฝ่ายชายต้องมาอยู่บ้านฝ่ายหญิง 1 ฤดูเก็บเกี่ยว ก่อนแยกไปปลูกบ้านใกล้กัน เรื่องราวของการสู่ขอ (เอาะ เม) ของกะเหรี่ยง มีลักษณะดังนี้เมื่อเป็นที่รับรู้แล้วว่าหญิงชายรักชอบพอกัน พ่อแม่และญาติพี่น้องของฝ่ายหญิงก็จะส่งคนไปหาฝ่ายชาย เพื่อสอบถามให้แน่ใจว่าฝ่ายชายรัก และยินดีที่จะแต่งงานกับฝ่ายหญิงจริงหรือไม่ หากฝ่ายชายรักชอบพอกัน และยินยอมที่จะแต่งงานกับฝ่ายหญิง ก็จะมีการนัดหมายวันเวลาทำพิธีแต่งงานกันในเวลานั้น (ตามหลักประเพณีกะเหรี่ยงฝ่ายหญิงจะต้องเป็นฝ่ายไปขอฝ่ายชาย) เมื่อฝ่ายชายตกลงปลงใจว่าจะแต่งงานกับฝ่ายหญิงและนัดหมายวันเวลาแต่งงานที่แน่นอนแล้วฝ่ายชายก็ส่งเจ้าแม่ไปทำพิธีหมั้นหมาย (เตอะ โหล์) ฝ่าย

หญิงก่อนวันแต่งงานในพิธีฝ่ายหญิงจะฆ่าไก่ 2 ตัว ในการทำอาหารเพื่อเลี้ยงรับรองแขกของฝ่ายชายและวันรุ่งขึ้นก็จะนัดหมายวันเวลาที่ฝ่ายชายและเพื่อนๆ จะมาหาฝ่ายหญิงเพื่อทำพิธีแต่งงานต่อไป

3. เครื่องดนตรี

“เตหนา” เป็นเครื่องดนตรีของชนเผ่ากะเหรี่ยง ทำด้วยไม้อ่อนเหลาและกลึงให้เป็นรูปเหมือนกลองรูปทรงรี มีก้านยาวโคงและโคงสูงขึ้นไป ที่ตัวจะเจาะรูเป็นโพรงปิดด้วยโลหะบาง ๆ สายทำด้วยเส้นลวด มีสายตั้งแต่ 6 – 9 สาย เตหนาใช้สำหรับตีและร้องเพลงประกอบ ใช้ในโอกาสมีเวลาว่างและเพื่อความสนุกสนาน โดยเฉพาะหนุ่มๆ ชาวปะกาเกอญอจะใช้เตหนาในการเกี่ยวพาราสีหญิงสาวในยามค่ำคืน (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

บทสรุป

กลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนและสังคม : หมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตกคลองลาน ซึ่งมีชนเผ่าปะกาเกอญอ หรือ ชนเผ่ากะเหรี่ยงอาศัยอยู่มาพร้อมร้อยปี ยังคงมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มในด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านภาษา ประเพณี และการแต่งกายประจำเผ่า ทั้งนี้หมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตกคลองลานยังได้รับการส่งเสริมจากจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นหมู่บ้านอัตลักษณ์โอท็อปเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ภูมิปัญญาของคนในชุมชนและภายนอกชุมชนร่วมกันสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชน เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในหมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตกคลองลาน ให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งโดยยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของชาวปะกาเกอญอไว้ไม่ให้สูญหาย

คำสำคัญ : กลุ่มชาติพันธุ์, กะเหรี่ยง, ปะกาเกอญอ, หมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตกคลองลาน

ที่มา : https://acc.kpru.ac.th/KPPStudies/index.php?title=กลุ่มชาติพันธุ์_ชุมชนและสังคม

__ : หมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตกคลองลาน_จังหวัดกำแพงเพชร

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2022-06-06

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=2086&code_db=61001&code_type=05